

Prašina SNOVA

Deo drugi

PRIPOVEST IZ MALAŠKE KNJIGE PALIH

STIVEN
ERIKSON

Naslov originala

Steven Erikson

DUST OF DREAMS

A Tale of the *Malazan Book of the Fallen*

Copyright © Steven Erikson, 2009

First published as DUST OF DREAMS in 2009 by Bantam Press, an imprint of Transworld Publishers. Transworld Publishers is part of the Penguin Random House group of companies.

Steven Erikson has asserted his right under the Copyright, Designs and Patents Act 1988 to be identified as the author of this work.

Translation copyright © 2025 za srpsko izdanje, LAGUNA

Cover Artwork © by Steve Stone represented by Artist Partners Limited

Mapa: Neel Grover

*Pre deset godina dobio sam podršku koju uopšte nisam
očekivao, od pisca kojeg poštujem i kome se divim.
Prijateljstvo rođeno u tom trenutku neopisivo mi je
dragoceno. Ovaj roman, s ljubavlju i zahvalnošću,
posvećujem Stivenu R. Donaldsonu.*

Sadržaj

Mapa	viii–ix
Treća knjiga: Samo će prašina plesati	1
Četvrta knjiga: Put kojim se zauvek ide	289
O autoru	619

LETERIJSKO CARSTVO

i susedne zemlje...

S

Treća knjiga

Samo će prašina plesati

Mrtvi su me našli u mojim snovima
Dok pecam na jezeru, u čudnim kućama
Koje bi mogle biti domovi izgubljenim porodicama
Sa svim uživanjima celovitosti
A ja lutam u njihovom prirodnom društvu
U tihoj udobnosti ispunjenja.
Mrtvi me dočekuju sa znalačkom lakoćom
Ne obaziru se na usamljeno buđenje
Koje me ostavlja u ovoj novoj samoći
Titravo otvorenih očiju i navučenih zavesa.
Kad me mrtvi nađu u mojim snovima
Vidim ih kako žive na skrovitim mestima
Neukorenjeni u vremenu, bezvremeni kao želje.
Žena što leži kraj mene čuje moj uzdah
Nakon jutarnje zvonjave i pita me
Dok ležim po završetku koncerta tuge,
Ali neću da govorim o usamljenosti života
O pustim obalama kojima ribari pripadaju
I o kućama u kojima više niko ne živi
Ali stoje u neophodnim skupinama
Da nam pruže poznato mesto za mrtve.
Jednog dana ću otputovati u njene snove
Ali ne kažem to, reči iza osmeha krijem
I ona će me videti kako u mračnoj vodi
Tražim odblesak pastrmke i putovaćemo
Čudnim predelima u večnom trenu
Dok me ne ostavi zarad živog dana
Ali kao što to mrtvi dobro znaju
Umetnost pecanja ispunjava se
U sjaju radosne nade i večnom strpljenju
I mislim sada da oni bogovi što postoje
Tvorcima su snova i ovo je njihov dar
Ova blagoslovena reka spavanja i sna
Gde možemo zadivljeni pozdraviti svoje mrtve
A mudraci i sveštenici pametno kažu da je
Smrt tek san a mi smo zauvek živi
U snovima živih, jer sam na noćnim putovanjima
Video svoje mrtve i kažem vam ovo:
Dobro su.

Pesma snevanja
Alas

Trinaesto poglavlje

Kasno su stigli u praznu zemlju i s gorčinom pogledali šest vukova koji su ih posmatrali sa oboda obzorja. Sa sobom su doveli krdo koza i desetak crnih ovaca. Nisu uzeli u obzir činjenicu da ta zemlja pripada vukovima, jer je u njihovom umu vlasništvo bilo ljudska kruna koju niko drugi nema pravo da nosi. Zveri su bile zadovoljne time što učestvuju u borbi za opstanak, u lovu i plenu, a meketave kože i blejave ovce imale su meke guše, dok je nemarnost bila česta mana u krdima: a još nisu shvatili kako se ovi dvonožni uljezi ponašaju. Mnoga stvorenja su se hranila krdima. Vukovi su često delili obroke s vranama i kojotima, povremeno se s truntavim medvedima prepirali oko ukusnih zalogaja.

Kad sam naišao na stočare i njihovu kolibu na visoravni iznad doline, zatekao sam šest vučjih lobanja prikucanih iznad ulaznih vrata. Dovoljno sam dugo putujući pevač da nisam morao ni da pitam – to je priča utkana u našu vrstu, na kraju krajeva. Nije bilo reči ni o medveđim krznima na zidovima, o kožama antilopa i rogovima losova. Nijedna obrva se nije začuđeno podigla na prizor hrpe bederinskih kostiju u jami za otpad, niti lešinara ubijenih otrovanim mesom ostavljenim kao mamac za kojote.

Te noći sam pevao i pripovedao da zaradim prenoćište. Pesme o junacima i velikim delima; i bili su sasvim zadovoljni, pivo je moglo da prođe, a gulaš od plečke je bio ukusan.

Pesnici su prividna stvorenja, sposobna da navuku na sebe kožu muškarca, žene, deteta i životinje. Među njima ima onih koji nose tajni znak, zakleti kultovima divljine. A te noći sam razdelio svoj otrov i ujutru napustio beživotnu kuću gde ni pas nije ostao da zavija, i sedeo sam na vrhu brda sa svojom lulom, ponovo prizivajući divlje životinje. Branim njihovo vlasništvo kad one to ne mogu, i ne branim

se od optužbe za ubistvo; ali zauzdajte svoju užasnutost, prijatelji: ne postoji sveobuhvatan zakon koji pripisuje veću vrednost ljudskom životu nego životu divlje zveri. Zašto biste ikada i pomislili suprotno?

Priznanje dve stotine dvadeset tri tačke optužnice
Minstrel Veltan (poznat kao Ludi Pevač)

Došao nam je prerušen u vojvodu iz daleke granične utvrde – s mesta toliko udaljenog da niko od nas nije ni pomislio da posumnja u njega. A po svom ponašanju, po svom strogom držanju i malorekosti, sasvim se uklapao u naša lenja predubeđenja o takvim ljudima. Niko među nama nije mogao poreći da je bio nečega u njemu, nekakvog samopouzdanja retko viđenog na dvoru. U njegovim očima, nalik na vukove koji zatežu lance, iskrio je nagoveštaj nečega neukrotivog – sveštenice su se praktično topile od miline.

„Ali, kako će ubrzo otkriti, njegovo seme je bilo izuzetno moćno. I nije bilo tisteandijsko.“

Silkas Ruina prodžara vatru štapom, razbudivši plamenove. Varnice poleteše u mrak. Rud je posmatrao ratnikovo lice, nalik na lice leša, treperavu igru narandžaste svetlosti koja kao da je makar na tren vratila život u njega.

Nakon nekog vremena Silkas Ruina se zavalio i nastavi: „Privlačio je moć kao što magnet privlači opiljke gvožđa... sve je delovalo tako... prirodno. Njegovo daleko poreklo izazivalo je predstavu nepristrasnosti, i moglo bi se tvrditi, s naknadnim uvidom, da je Drakonius zaista bio nepristrastan. Iskoristio bi bilo kog Tiste Andija da ostvari svoja stremljenja, a kako smo mi mogli i da pomislimo da je u samoj srži njegove želje postojala ljubav?“

Rudov pogled skliznu sa Silkasa Ruine, negde preko desnog ramena Tiste Andija, navise ka užasnim žad-zelenim Rascepima na noćnom nebu. Tražio je šta bi mogao reći, bilo kakvu opasku koja će zvučati zajedljivo, možda, ili upućeno, ili cinično. Ali šta on pa zna o ljubavi kakvu Silkas Ruina opisuje? Šta, uopšte, zna o ovom ili bilo kojem drugom svetu?

„Družbenik Majke Tame – na kraju je položio pravo na tu titulu, kao da je to bila uloga koju je izgubio, pa se zakleo da je povрати.“ Ratnik bele kože frknu, pogleda uprtog u treperave plamenove. „Ko smo bili mi da to osporimo? Majčina deca su dotad već bila prestala da pričaju s njom. Svejedno. Koji sin ne bi izazvao ljubavnika svoje majke – novog ljubavnika, starog ljubavnika, koga god...“, pa podignu pogled, uputi Rudu bledunjav osmeh. „Možda makar to možeš malo da razumeš. Na kraju krajeva, Udinasi nije bio Menandorina prva i jedina ljubav.“

Rud ponovo skrenu pogled. „Nisam siguran da je ljubav tu igrala ikakvu ulogu.“

„Možda nije. Želiš li još čaja, Rude Elali?“

„Ne, hvala. Jak je to napitak.“

„Nužno, zbog putovanja koje sledi.“

Rud se namršti. „Ne razumem.“

„Ove noći ćemo putovati. Postoji mnogo toga što treba da vidiš. Nije dovoljno da te jednostavno vodim tamo i ovamo – ne očekujem vernog kera za svojim petama, očekujem nekoga ko će stajati sa mnom rame uz rame. Svedočiti nečemu znači približiti se razumevanju, a tebi će to biti potrebno, kad bude trebalo da odlučiš.“

„Šta da odlučim?“

„Koju stranu ćeš izabrati u ratu koji nas čeka, između ostalog.“

„Ostalog... Šta bi to bilo?“

„Gde će ti biti poslednje uporište, i kada. Tvoja majka je s dobrim razlogom izabrala smrtnika za tvog oca, Rude. Neočekivana snaga dolazi iz takvog uparivanja: potomak često pokazuje najbolje osobine obe strane.“

Rud se štregnu kad je kamen u vatri napukao. „Govoriš da ćeš me odvesti na razna mesta, Silkase Ruino, jer nemaš želju da budem tek bezumni, odani ker. A ipak se može desiti da na kraju uopšte ne izaberem da stanem na tvoju stranu. Šta onda? Šta ako se u ovom ratu nađem naspram tebe?“

„Onda će jedan od nas dvojice umreti.“

„Otac me je prepustio tvojoj brizi – a ovako ćeš izdati njegovo poverenje?“

Silkas Ruina pokaza zube u osmehu bez imalo radosti. „Rude Elali, tvoj otac te nije prepustio mojoj brizi zato što ima poverenja u mene – previše dobro me poznaje za tako nešto. Smatraj ovo svojom prvom lekcijom. On deli tvoju ljubav prema Imasima Pribežišta. Taj svet – i svako živo biće u njemu – u opasnosti je od izumiranja, ukoliko rat bude izgubljen...”

„Starvald Demelejn – ali kapija je zapečaćena!”

„Nijedan pečat nije savršen. Volja i želja glođu kao kiseline. Pa... Glad i ambicija su možda bolji opis onoga što napada kapiju.“ Podigao je zagaravljen lonac s ugljevlja i ponovo sipao Rudu punu šolju. „Popij. Skrenuli smo s puta. Govorio sam o drevnim silama – tvom rodu, ako ćemo pravo. Među njima su Elejnti. Da li je Drakonus bio pravi Elejnt? Ili je bio nešto drugo? Sve što mogu da kažem jeste da je neko vreme nosio kožu Tiste Andija, možda kao gorku šalu, rugajući se našem osećaju važnosti – ko bi to znao? U svakom slučaju, bilo je neizbežno da Anomander, moj brat, stane na put Družbeniku, i sve one mogućnosti znanja i istine naglo su ukinute. Do dana današnjeg“, dodao je, uzdahnuvši, „pitam se da li Anomander žali što je ubio Drakonusa.“

Rud se prenu. Misli su mu se kovitlale. „A šta je sa Imasima? Ovaj rat...”

„Već sam ti rekao“, brecnu se Silkas Ruina, razdraženost mu se čitala u crtama lica. „Ratovi su ravnodušni kad dođe do biranja žrtava. Nedužnost, krivica, takvi pojmovi su nebitni. Prikupi misli i prati priču. Pitao sam se da li Anomandera grize savest. Znam da mene ne grize. Drakonus je bio bezdušno, bezdušno kopile – a s buđenjem Oca Svetla... ah, pa, videli smo istinu njegovog ljubomornog gneva. Bude li družbenik odbačen, vidi samo kako zloba prezrenog raspiruje crnu vatru u njegovim očima! Kad govorimo o drevnim vremenima, Rude Elali, u našim rečima nalazimo ono što nam je sada mnogo bliže, i otkrivamo da su sva ona osećanja za koja smo mislili da su nova dok su buktala u našoj mladosti, zapravo drevna toliko da je to teško zamisliti.“ Pljunuo je u žar. „I upravo zato pesnici nikad ne ostanu gladni onoga o čemu će da pevaju, mada se retko ko od toga i ugoji.“

„Odbraniću Pribežište“, reče Rud, šaka stisnutih u pesnice.

„Znamo to, i upravo si zato ovde...“

„Ali to nema nikakvog smisla! Trebalo bi da budem *tamo*, da stojim pred kapijom!“

„Još jedna lekcija. Tvoj otac možda voli Imase, ali tebe voli više.“

Rud skoči na noge. „Vratiću se...“

„Nećeš. Sedi. Imaš više šanse da ih spaseš tako što će pratiti mene.“

„Kako?“

Silkas Ruina se nagnu napred i pruži ruke u vatru. Pokupio je pregršt uglja i žara. Podigao ih je. „Kaži mi šta vidiš, Rude Elali, Rajade Elejse – znaš li te reči, tvoje pravo ime? Na tisteandijском su – znaš li šta znače?“

„Ne znam.“

Silkas Ruina je pogledom proučavao žar u svojim spojenim dlanovima. „Upravo ovo. Tvoje pravo ime, Rajade Elejse, znači 'Vatrene Šake'. Tvoja majka je pogledala u dušu svog sina i videla sve što ima da se vidi. Možda te je volela, ali te se istovremeno i plašila.“

„Umrla je zato što je izabrala izdaju.“

„Bila je verna elejntskoj krvi u svojim žilama – ali ti u svoji-ma imaš i krv svog oca, smrtnika, a on je čovek koga sam dobro upoznao, koga shvatam onoliko koliko je bilo kome moguće da nekog shvati. Čovek koga sam naučio da poštujem. Prvi je shvatio devojččinu svrhu, prvi je shvatio kakav me zadatak čeka – i znao je da neću s radošću dočekati krv koja će mi ukaljati ruke. Izabrao je da mi ne stane na put – još nisam sasvim siguran šta se tačno desilo na kapiji, ne razumem ni sukob sa Uvenom, ni pogrešno zasnovanu želju Trula Sengara da preuzme ulogu Skabandarija – ali u svemu tome Lončicina sudbina je bila zapečaćena. Ona je bila seme Ejzata, a seme mora da nađe plodno tlo.“ Ispustio je žar – sada ohlađen – nazad u vatru. „Još je mlada. Potrebno joj je vreme, a ako se mi ne suprotstavimo haosu koji sledi, neće ga imati dovoljno – i Imasi će umreti. Tvoj otac će umreti. Svi će umreti.“ Ustao je i okrenuo se ka Rudu. „Polazimo sada. Korabas čeka.“

„Šta je Korabas?“

„Za ovo moramo da se premetnemo. Kalorov mrtvi bogaz bi trebalo da bude dovoljan. Korabas je Elejnt, Rajade. Ona je Otataralski Zmaj. Postoji haos u ljudskoj duši – to je vaš smrtni dar, ali ne zaboravi: može se preobratiti u vašim rukama isto kao vatra.“

„Čak i u rukama onoga nazvanog 'Vatrene šake'?“

Pogled crvenih očiju Tiste Andija kao da je naglo postao bezizrazan. „Moje upozorenje je bilo precizno.“

„Šta tražimo od susreta sa tom Korabas?“

Silkas pljesnu dlanovima da otrese pepeo. „Oslobodiće je, i to ne možemo da sprečimo. Nameravam da te ubedim kako ne bi trebalo ni da pokušamo.“

Rud shvati da i dalje čvrsto steže pesnice, da ga šake od toga bole. „Premalo mi daješ.“

„Bolje nego previše, Rajade.“

„Zato što me se, kao i moja majka, plašiš.“

„Tako je.“

„Od tebe i tvoje braće, Silkase Ruino, ko je bio najčasniji?“

Tiste Andij nakrenu glavu, pa se osmehnu.

Nedugo potom dva zmaja se vinuše u mrak, jedan nalik na blistavo uglačano zlato koje poput drečave mrlje klizi u pomrčinu i iz nje, a drugi beo kao kost, bled kao leš u noći – izuzev dve žeravice očiju.

Uzdigli su se visoko, uzdizali sve više nad Pustarama, a onda nestali sa ovog sveta.

Iza njih, ugneždjena među stenama, mala vatra nemirno je sjakala u svojoj postelji od pepela, polako se izjedajući do kraja. Sve dok od nje ne ostane ništa.

Sandalat Drukorlat još jednom protrese bespomoćnog čoveka, od čega mu je pljuvačka prsnula sa usana, pa ga baci dalje uz obalu. Zabatrgao se i osovio na noge, ponovo pao, ponovo ustao, pa posrćući otišao.

Vital pročisti grlo. „Najslađa, u poslednje vreme kao da ti je malo kratak fitilj.“

„Eto ti izazova, mužu. Pronađi nešto što će mi popraviti raspoloženje.“

Bacio je pogled na talase što su se razbijali o obalu, olizao so sa usana. Troje nahta su ispratili mršavog izbeglicu gađajući ga školjkama i mrtvim krabama, mada nijednom nisu uspeali da pogode čoveka koji je bežao. „Makar su se konji oporavili.“

„Njihova muka tek počinje.“

„Ne uspevam da sasvim razlučim šta se desilo, ali rekao bih da su Drhtaji nestali kroz kapiju. I pretpostavljam da ćemo mi za njima.“

„A pre nego što su otišli, neko među njima je poklao skoro sve vešce i veštice – upravo one ljude koje sam želela da ispitam!“

„Uvek možemo da odemo u Plavoruž.“

Stajala je visoko podignute glave, maltene vidno drhteći. Jednom je čuo da je munja udarila iz zemlje, naviše, a ne obrnuto. Sandalat je izgledala na korak od toga da se zapali i pocepa teške oblake u visini. Ili da proseče razorni put kroz trošni, rastrkani logor ovih ostrvljana koje je Jan Tovis ostavila za sobom – jadnici su živeli u bednim udžericama od naplavine i u vetrom pocepanim šatorima, čitavom dužinom linije do koje dopire plima, nalik na hrpe đubreta koje su naneli talasi. I mada je vodostaj neprestano rastao, tako da ih je već natapalo prskanje uzburkanog mora, niko nije imao ni mogućnosti ni načina da se preseli.

Nije kao da imaju kuda da odu. Šuma je bila ugljenisana pustoš panjeva i pepela dokle pogled dopire.

Sandalat je odmah izvan Leterasa prosekla otvor u bogaz, mesto za koje je rekla da se zove Rašan, i jahanje kroz njega započelo je u užasavajućoj tami, mada se ubrzo pretvorilo u vrelu jednoličnost. Sve dok bogaz nije počeo da se raspada. *Haos, rekla je. Umetanje, rekla je. Šta god to značilo.* A konji su poludeli.

Izbili su u pravi svet na padini okrenutoj žalu, konjska kopita dizala su oblake pepela i žara, a njegova žena je zaurkala od osujećenosti.

Otađ se sve malo smirilo.

„Čemu se, tako ti Kukulje, smeškaš?“

Vital odmahnu glavom. „Ja se smeškam? Nikako, voljena.“

„Slepi Galan“, rekla je.

Toga je u poslednje vreme bilo sve više. Nerazumljivih primedbi, nevidljivih izvora razdraženosti i žučnog besa. *Pomiri se s time, Vitale, gotovo je s medenim mesecom.*

„S navikom da izbija tu i tamo kao neki bezočni korov. Da trtlja drevne koještarije koje ostavljaju utisak na meštane. Nikad ne veruj nostalgичnim starcima – ni staricama, doduše. Svaka priča koju ispredu sadrži neku tajnu nameru, skrivenu zlobu usmerenu ka sadašnjosti. Pretvaraju prošlost – svoju verziju prošlosti – u nekakav čarobni napitak. 'Otpijte, prijatelji, i vratite se u stare dobre dane, kad je sve bilo savršeno.' Fuj! Da sam ja bila zadužena za oslepljivanje, ne bih se tu zaustavila. Izdubila bih mu čitavu lobanju.“

„Ženo, ko je Galan?“

Nakostrešila se, ubola ga kažiprstom. „Zar si mislio da nisam živela pre nego što sam tebe srela? Ajoj, sažaljevajte mučenog Galana! A ako je u svojim lutanjima za sobom ostavio niz žena, eh, budite dobri i povlađujte jadnim stvorenjima – e pa, eto šta se iz toga izrodi, zar ne?“

Vital se počea po glavi. *Vidiš šta bude kad se oženiš starijom ženom? A priznaj, ne mora da bude Tiste Andijka da bi imala prošlost dugu sto hiljada godina.* „U redu“, polako je rekao. „Onda, šta sad?“

Pokazala je ka izbeglici koga je naterala u bekstvo. „Ne zna da li su Nimander i ostali bili sa Drhtajima – bilo ih je na hiljade – a Jan Tovis je video samo jednom, ovde na ovom mestu, bila je trista koraka od njega. Ali ko bi drugi uspeo da otvori kapiju? I da je još drži otvorenom dovoljno da primi deset hiljada ljudi? Samo andijska krv može da otvori Drum, i samo *kraljevska* andijska krv može da ga *drži* otvorenim! Tako mi Bezdana, mora biti da su potpuno iscedili nekog od svojih!“

„Taj put, Sand, kuda vodi?“

„Nikuda. Ma uopšte nije trebalo da ostavim Nimandera i njegov rod! Drhtaji ne samo što su slušali Slepog Galana, ne – čak su mu i *poverovali!*“ Prišla je za korak i podigla ruku, kao da će ga udariti.

Vital uzmače.

„O bogova mu, Vitale, samo idi po konje.“

Kad je krenuo, osvrnu se – s čudnom čežnjom – ka onom izbeglici koji je i dalje bežao.

Ubrzo su se našli u sedlima, s tovarnim konjima u pratnji, a Sandalat je, nepomična, izgleda proučavala nešto pred njima, nešto što je samo ona mogla da vidi. Talasi su se razbijali njima sleva, spaljena šuma je smrdela zdesna. Nahti su se tukli oko debelog, golemog komada naplavine, koji je verovatno težio koliko njih troje zajedno. *Bila bi to dobra batina... za prokletog Toblakaja. Uglavi potporne klinove, obmotaj kvrgavi kraj kovanim gvožđem. Prošaraj je bronzanim zakivcima, dodaj šiljak ili tri. Izvuci žicu duž držalje, pa uglavi ogroman protivteg na dnu...*

„Zaceljuje, ali pokorica je tanka.“ Odjednom joj se u ruci našao nož. „Mogu da nas ubacim, mislim.“

„Imaš li, dakle, kraljeve krvi u žilama?“

„Začepi tu svoju gubicu ili ću ti je ja začepiti. Rekla sam ti, ovo je ogromna rana – jedva zaceljena. U stvari, čini se da je još slabija *sa one strane*, to nije dobro, nije ispravno, u stvari. Jesu li ostali na Drumu? Makar bi toliko trebalo da znaju. Vitale, dobro me slušaj. Pripremi oružje...“

„Oružje? Kakvo oružje?“

„Pogrešan izbor. Nađi neko drugo.“

„Koje?“

„Glupost ne uspeva. Pokušaj s tim buzdovanom za pojasom.“

„To je kovački čekić...“

„A ti si kovač, tako da pretpostavljam da umeš da ga koristiš.“

„Dokle god moja žrtva položi glavu na nakovanj, jašta.“

„Zar uopšte ne umeš da se boriš? Kakav si ti to muž? Vi Mekrosi – uvek se branite od gusara i tako tih, ili si bar tako uvek pričao...” Zaškiljala je. „Osim ukoliko to nisu bile samo debele laži, smišljene da ostave utisak na novu ženu.“

„Decenijama nisam koristio oružje – samo pravim prokletinje! A i zašto bih, uopšte? Ako si htela telohranitelja, trebalo je to odmah da kažeš, mogao sam da unajmim nekog na prvom brodu u luci Leterasa!“

„Da me napustiš, hoćeš reći! Znala sam!“

Podigao je ruku da počupa kosu, ali se onda setio da je nema dovoljno za tako nešto. *Bogovi, život ume da bude proketo naporan, ali stvarno.* „U redu.“ Otkacio je čekić. „Spreman sam.“

„E sada, ne zaboravi, prvi put sam umrla zato što nisam umela da se borim, a ne želim da umrem i drugi put...”

„Čemu tolika priča o borbi i umiranju? To je obična kapija, zar ne? Šta se, tako ti Kukulje, nalazi s druge strane?“

„Ne znam, tupane! Samo budi spreman!“

„Za šta?“

„Za bilo šta!“

Vital izvuče levo stopalo iz uzengije i sjaha na smećem posut pesak.

Sandalat se zagleda u njega. „Šta to radiš?“

„Idem da pišam, i možda da odradim sve ostalo što budem mogao. Ako ćemo da se nađemo u neobranom grožđu, ne želim pune gaće, ne dok sam u sedlu, ne dok me juri horda raspomamljenih demona. Uostalom, verovatno mi je ostalo samo nekoliko trenutaka života. Nameravam da, kad odem, odem čist.“

„Samo krv i creva.“

„Baš tako.“

„To je jadno i bedno. Kao da će te biti briga.“

Pošao je da nađe neko skrovito mesto.

„Nemoj predugo!“, povikala je za njim.

Bilo je dana, jašta, kad sam mogao da se zadržim onoliko proketo dugo koliko mi je volja.

* * *

Vratio se i već bi se popeo u sedlo da Sandalat nije zahtevala da opere ruke u moru. Čim je i s tim završio, pokupio je čekić, obrisao ga od peska, pa uzjahao.

„Ima li još nešto što treba završiti?“, upitala je. „Da se obriješ, nekim slučajem? Da uglačaš čizme?“

„Nije ti to loše. Samo ću da...“

Zarežala je i posekla levi dlan. Pred njima se raspukao vazduh, zjapeći crveno isto kao i rana na njenoj ruci. „Napred!“, povika, pa svom snagom obode konja.

Vital opsova i krenu za njom.

Izbili su na zaslepljujuću, opustošenu ravnicu, a put pod njima svetlucao je kao srča.

Sandalatin konj zanjišta, kopita mu proklizaše ukoso, dok je ona pokušavala da ga zauzda. I Vitalova životinja ispusti čudan zvuk roptanja, a onda kao da joj glava nestade s vidika, prednje noge se prekalupiše uz mučno krcanje...

Vital krajičkom oka ugleda bledu, predugu ruku kako proseca tamo gde je maločas bila konjska glava, a onda se pred njim podiže zavesa krvi, vrela i gusta, pokri mu lice, vrat, grudi. Zaslepljen, mlateći buzdovanom u prazno, nagnuo se napred i preturio iz sedla, pa tresnuo o okrutno tvrdu površinu druma. Tkanina njegovog koporana se rastvori, koža na grudima pođe njenim primerom. Vazduh mu je bio izbijen iz pluća. Nejasno je čuo kako mu čekić odskake i kliza se dalje niz drum.

Izenada se prolomi zaglušujući urlik, usledi sudar nečega ogromnog s golim tkivom i kostima. Rascepljujući udarci tukli su drum pod njim – pljuskanje nečega vrelog zasu mu leđa – otirao je krv iz očiju, uspeo da se digne na sve četiri, kašljući, pljujući povraćku.

Gromoglasni potresi su se nastavili, a Sandalat se nađe na kolenima pored njega. „Vitale! Ljubavi moja! Jesi li povređen – ma, Bezdan me odneo! Previše krvi – žao mi je, *o kako mi je žao, ljubavi moja!*“

„Moj konj.“

„Molim?“

Pljunuo je da očisti usta. „Neko je otfikario glavu mom konju. Svojom *šakom*.“

„Molim? To je krv tvog konja? Svuda po tebi? Nisi čak ni povređen?“ Ruka koja ga je milovala sada ga odgurnu. „Da se nisi usudio to da ponoviš!“

Vital ponovo pljunu, pa se osovi na noge, pogleda uperenog u Sandalat. „Sad je dosta.“ Kad je zaustila da odgovori, prišao je bliže i prislonio joj štrokav prst na usne. „Da nisam ovakav čovek kakav jesam, sad bih te prebio na mrtvo ime – ne, nemoj tako zaprepasćeno da me gledaš. Nisam ovde da me šutiraš tamo-amo kad god ti se desi da nisi raspoložena. Malo poštovanja...“

„Ali ne umeš čak ni da se boriš!“

„Možda ne umem, ali ne umeš ni ti. Ono što umem, zapravo, jeste da pravim stvari. I još nešto – mogu da rešim, u bilo kom trenutku, da mi je svega dosta. A reći ću ti nešto sada i ovde: prokleta sam blizu toga.“ Odmakao se. „A sad, šta se, Kukulje mu, upravo... *bogovi nižnji*!“

Taj mu je povik izleteo od preneraženosti – tri golema, glomazna demona crne kože nalazila su se na drumu tik iza konja. Jedan od njih je držao batinu od naplavine koja je u njegovim ogromnim šakama izgledala kao bubnjarska palica, i koristio ju je da pretvori u kašu unakažen, zgnječen leš. Ostala dva demona pratila su udarce kao da procenjuju dejstvo svakog nemilosrdnog udarca, do poslednjeg. Plavkasta krv se prosula po drumu, zajedno s drugim neprepoznatljivim pražnjenjem smrvljene olupine žrtvinog tela.

Sandalat tihim glasom reče: „Tvoji nahti – Džaguti su bili okorele šaljivdžije. Ha-ha. To je bio Forkrul Asejl. Izgleda da su Drhtaji malo prodrмали situaciju ovde – verovatno su svi mrtvi, u stvari, a ovaj ovde je išao unazad njihovim tragom, s namerom da očisti one koji su zaostali – a i kroz kapiju, verovatno, da pobije sve izbeglice na onoj obali koju smo maločas napustili. Umesto toga, naleteo je na nas – i tvoje venatske demone.“

Vital obrisao krv sa očiju. „Ja, ovaj... počinjem da vidim sličnost – ranije su bili omađijani?“

„U neku ruku. Vračka, podozrevam. Samuzeti su... ili možda mnoštuni. Bilo kako bilo, ovaj svet nameće premetanje – ili sažimanje – ko uopšte može da kaže koja vrsta je izvorna?“

„Ali kakve veze imaju Džaguti sa svim tim?“

„Oni su stvorili nahte. Ili sam tako ja shvatila – čarobnjak Obo iz Malaz-grada je delovao ubeđen u to. Naravno, ako je on u pravu i Džaguti ih jesu stvorili, onda su uspeli da urade nešto što nikom drugom nikad nije uspelo – pronašli su način da okuju divlje sile samuzetih i mnoštuna. A sada, mužu, očisti se i osedlaj novog konja – ne možemo dugo da ostanemo ovde. Jahaćemo ovim putem onoliko dugo koliko je potrebno da potvrdimo pokolj Drhtaja, a onda ćemo se vratiti putem kojim smo došli.“ Zastala je. „Čak i uz ove Venate, bićemo u opasnosti – ako je jedan Forkrul Asejl ovde, biće ih još naokolo.“

Venatski demoni su očito zaključili da su završili sa uništavanjem Forkrul Asejla, pošto su sada odmakli dalje niz put, šćućurili se oko batine i proučavali štetu na svom jedinom oružju.

Bogovi, pa oni su i dalje glupi nahti. Samo veći.

Kako strašna pomisao.

„Vitale.“

Ponovo se okrenuo ka njoj.

„Žao mi je.“

Vital slegnu ramenima. „Biće sve u redu, Sand, ako ne očekuješ da budem nešto što nisam.“

„Možda me jesu razdraživali, ali plašim se za Nimandera, Aranatu, Desru, za sve njih. Mnogo se plašim za njih.“

Iskrivio je lice, pa odmahnuo glavom. „Potcenjuješ ih, Sand, rekao bih.“ *I neka nam Faedin duh svima oprosti zbog toga.*

„Nadam se.“

Krenuo je da odvezuje sedlo, zastao da potapše konja po zgrušanom krvlju natopljenom vratu. „Trebalo je da ti makar dam ime. Bar si toliko zaslužio.“

Um joj je bio slobodan. Mogao je da klizne dole, među oštro grumenje kvarca rasuto po ravnici, gde ništa nije živelo na površini.

Mogao je da se zavuče ispod kao kamen tvrde gline, tamo gde su se dijamanti, rubini i opali krili od okrutne vreline. Sva bogatstva ove zemlje. I duboko u trošnu srž živih kostiju obavijenih usahlim mesom, zgrčenih u grozničavim svetovima gde krv ključa. U trenucima pre samog kraja, mogla je da lebdi iza vrelih, jasnih očiju – jasnoće koja je bila poslednji pogled na sve što ih okružuje – na sve te dragocene prizore – koji najavljuje poslednje zbogom. Taj pogled, sada je znala, nije sijao iz očiju samo starih ljudi, mada oni možda jesu bili jedini kojima je pripadao. Ne, ovde, u ovoj žgoljavoju, sporoj, gmizavoj zmiji, bio je to svetionik koji blista u očima dece.

Ali ona može da odleti od svega toga. Može da se vine visoko i sve više, da jaše na dlakavim leđima moljaca kapanaca, ili na perjem pokrivenim vrhovima krila lešinara. I da, neprestano kružeći, odozgo gleda na gmizavog crva na samrti, na tu crvenu, spaljenu nit koja treperi tupim pokretima. Niti hrane, čvorovi obećanja, nebrojena vlakna spasenja – i da vidi sve one deliće što otpadaju, što ostaju da leže na tragu tog crva, i da se spusti dole, naniže, još niže, da jede, da ključa uštavljenu kožu, da iščupa svetlost iz očiju.

Um joj je slobodan. Slobodan da nađe lepotu u pregršti prelepih, užasnih reči. Mogla je da pliva kroz hladan jezik gubitka, podižući se da dotakne dragocenu površinu, roneći u ponoćne dubine gde padaju slomljene misli, gde dno ispreda široke, složene priče.

Priče, da, priče o palima.

Na ovom mestu nije bilo bola. Njena neokovana volja nije se sećala nikakvih bolova u zglobovima, ni muva popadalih po popucalim, ranjavim usnama, ni pocrnelih, razderanih stopala. Bila je slobodna da lebdi, pa da peva u gladnim vetrovima, a udobnost je bila nešto najprirodnije, nešto razumno, ispravno stanje bića. Brijeg su zamirale, budućnost nije pretila izmenom onoga što je bilo, i mogli ste lako da poverujete kako će ono što je bilo uvek i biti.

Ovde bi mogla da bude odrasla, da prska vodom lepo cveće, umače prste u snovide vodoskoke, podiže brane na rekama i proždire drveće. Da puni jezera i lokve otrovnim đubretom. Da

zgušnjava vazduh gorkim dimom. I nikad se ništa ne bi promenilo, a i ona promena koja se desi ne bi ni pipnula njenu odraslost, njenu savršenu zaokupljenost sitnim nastranostima i povlađivanjima sebi. Odrasli su poznavali tako lep svet, zar nisu?

A ako koščata zmija njihove dece sada luta i umire u staklenoj divljini, šta s tim? Odrasli ne haju. Čak ni narikači među njima – njihova briga je imala oštre granice, ne daleke, tek nekoliko koraka dalje, granice s patrolama i debelim zidovima i nakostrešenim tornjevima, spolja su bila žrtvovanja u agoniji, a unutra je bila udobnost. Odrasli su znali šta da čuvaju i znali su, takođe, koliko daleko da misle, što nije bilo daleko, ne daleko, uopšte nije bilo daleko.

Čak i reči, naročito reči, nisu mogle da probiju te zidove, nisu mogle da nadvladaju te tornjeve. Reči su se odbijale od tvrdoglave gluposti, bezumne gluposti, gluposti od koje zastaje dah i rađa se groza. Pred praznim pogledom, reči su beskorisne.

Njen um je slobodan da uživa u raskoši odraslosti, istovremeno svestan da je nikada zapravo neće dostići. I bila je to njena zaokupljenost, skromna, ne preterano nastrana, ni previše povlađujuća, ali njena, što je značilo da je ona poseduje.

Pitala se šta odrasli poseduju, ovih dana. Osim ovog ubilačkog zaveštanja, naravno. Velikih izuma pod slojevima peska i prašine. Ponosnih spomenika koje čak ni pauci ne mogu da pronađu, palata pustih poput pećina, skulptura što obznanjaju besmrtnost nacerenim belim lobanjama, tapiserija što prikazuju velike trenutke da bi napunile utrobu moljcima. Sve to, tako smelo, tako radosno zaveštanje.

Leteći visoko, među moljcima kapancima, i lešinarima, i rianazanima, i rojevima Krhotina, bila je slobodna. A pogledati naniže značilo je videti neuredne obrasce ispisane naširoko preko staklene ravnice. Drevne nasipe, avenije, obore, listom označene tek bledim mrljama – i slomljeno staklo je sve što ostaje od najčudesnijih pehara neke nepoznate civilizacije.

Značilo je to pogledati ka glavi zmije i sićušnom trzavom jeziku ispred nje, jeziku koji su bili Rut i novorođenče koje je nazvao Nošena u njegovom naručju.

Mogla je da se spusti, da se strmoglavi kao istina, da protrese majušno, povijeno obličje u Rutovim kao grančice mršavim rukama, da joj na silu otvori oči pred veličanstvenom panoramom strulele odeće i slojeva procedene sunčeve svetlosti, mreškave plamteće vreline Rutovih grudi. Poslednji pogled koji će poneti u smrt – na kraju krajeva, upravo to je značenje iza tog sjaja.

Reči sadrže magiju onoga što je bez daha. Ali odrasli su okrenuli leđa.

U njihovim glavama nema mesta za patnju povorke umiruće dece, niti za junake među njima.

„Toliko palih“, rekla je Sadiku koji je sve pamtio. „Mogla bih da ih nabrojim. Mogla bih da ih pretvorim u knjigu od hiljadu stranica. I ljudi će je čitati, ali samo onoliko koliko se pružaju njihove lične granice, a to nije daleko. Tek nekoliko koraka. Tek nekoliko koraka.“

Sadik, koji je sve pamtio, klimnu i reče: „Jedan dug krik užasa, Badali. Deset hiljada stranica dug. Niko ga neće čuti.“

„Ne“, složila se. „Niko ga neće čuti.“

„Ali ti ćeš ga ipak ispisati, zar ne?“

„Ja sam Badali, i sve što imam jesu reči.“

„Dabogda se svet njima zagrcnuo“, reče Sadik, koji se sve pamtio.

Um joj je slobodan. Slobodan da izmisli razgovore. Slobodan da prikupi oštro grumenje kvarca i od njega sačini male dečake što hodaju pored njenih beskrajnih sopstava. Slobodan da zarobi svetlost i prekalupi je, i prekalupi je, sve dok se boje ne stope u jednu, a ta jedna bude tako sjajna da zaslepi sve i svakoga.

Poslednja boja je reč. Pogledajte kako žarko sija: to je ono što može da se vidi u očima deteta koje umire.

„Badali, tvoje povlađivanje sebi bilo je previše nastrano. Neće te slušati, neće želiti da znaju.“

„E pa, zar to nije baš zgodno?“

„Badali, da li se i dalje osećaš slobodno?“

„Sadiče, i dalje se osećam slobodno. Slobodnije nego kada pre.“

„Rut nosi Nošenu i isporučiće Nošenu.“

„Da, Sadiče.“

„Isporučiće Nošenu u naručje odraslih.“

„Da, Sadiče.“

Poslednja boja je reč. Pogledajte kako žarko sija u očima deteta koje umire. Pogledajte je, barem jednom, pre nego što okrenete leđa.

„Hoću, Badali, jednom kad odrastem. Ali ne dotad.“

„Ne, Sadiče, ne dotad.“

„Kad završim sa svim ovim.“

„Kad završiš sa svim tim.“

„I sloboda se završi, Badali.“

„Da, Sadiče, kad se sloboda završi.“

Kajlit je sanjala da se nalazi na mestu do kojeg još nije doprla. Iznad nje je bila niska tavanica od sivih, nateklih oblaka, od one vrste koje je viđala nad ravnicom Elana, kad bi stigli prvi snegovi sa severa. Vetar je zavijao, hladan kao led, ali suv kao zaleđena grobnica. Zakržljalo drveće se nalik na kosturne ruke dizalo iz večno smrznute zemlje širom tajge, a tu i tamo bi videla vrtače u kojima je bilo zaglibljeno na desetine nekakvih četvoronožnih zveri koje su umirale i smrzavale se, dok im je vetar kidao umršeno krzno, a inje im se hvatalo po uvijenim rogovima, oivičavalo im šuplje jame očiju.

U legendama Elana taj prizor je pripadao podzemnom svetu smrti; takođe je bio i daleka prošlost, mesto samog početka, gde je vatra života prvi put probila ledenu hladnoću. Svet je otpočeo u tami lišenoj toplote. Probudio se, s vremenom, u vidu bleska žeravice, neopisivo kratkog, pre nego što će se jednog dana vratiti tamo odakle je nastao. I tako bi ovo što sada vidi pred sobom jednako moglo da pripada i budućnosti. Ali bilo da je u prošlosti ili nekom vremenu koje tek dolazi, to je mesto na kojem život prestaje.

Ali nije bila sama.

Nekoliko prilika sedelo je na koščatim konjima duž grebena, nekih sto koraka dalje. Obavijeni crnim kabanicama, naoružani i pod šlemovima, kao da su je posmatrali, kao da su je čekali. Ali

strah je držao Kajlit ukorenjenu tamo gde se zatekla, kao da je do kolena u smrznutom blatu.

Nosila je tanku tuniku, pocepanu i napola trulu, a hladnoća je bila kao Kosačeva šaka, stezala se oko nje sa svih strana. Nije mogla da se pomeri unutar njenog nepopustljivog stiska, čak i ako bi htela. Rado bi snagom volje naterala te strance da odu, vrištala bi na njih, otpustila čaroliju da ih rastera. Potpuno bi ih prognala. Ali takve moći joj nisu pripadale. Kajlit se ovde osećala jednako beskorisnom kao i u svom svetu. Prazan sasud, koji žudi da bude ispunjen smelom čvrstinom junaštva.

Vetar je šibao sumorne prilike, a onda je najzad počeo da pada i sneg, poput oštarih krhotina leda iz teških oblaka.

Jahači su se uskomešali. Konji podigoše glave, i odjednom se svi stušitiše niz padinu, i smrznuto tle je pucalo pod kopitima.

Kajlit se zgrči, obavi se rukama. Injem posuti jahači su se primicali, i mogla je taman da nazre niz lica iza zmijskih štitnika za nos njihovih šlemova – smrtno bledih lica, s dubokim posekotinama tamnogrimizne boje, ali bez kapi krvi. Nosili su tunike preko verižnjača, uniforme, shvatila je, da označe pripadnost nekoj stranoj vojsci, sive i purpurnocrvene pod sleđenim mrljama skorene krvi. Jedan je, videla je, bio tetoviran, ukrašen talismanima od kandži, perja i perlica – ogroman divljak, možda čak nije bio ni ljudsko biće. Ali ostali, oni su bili od njene vrste – u to je bila sigurna.

Zauzdali su konje pred njom i nešto je privuklo Kajlitin nezveren pogled ka jednom jahaču naročito, ka prosedoj bradi pod zanjihanim kristalima leda, ka njegovim sivim, duboko usađenim očima, koje su je podsetile na usredsređen pogled neke ptice – hladan pogled grabljivice, lišen svakog saosećanja.

Kad je progovorio, na jeziku Elana, s njegovih usta se nije podigao nikakav oblačić pare. „Vreme tvog Kosača primiće se kraju. Smrt će predati svoje lice...”

„Nikad nije bio gostoljubiv“, ubaci se glomazan vojnik okruglog lica s njegove desne strane.

„Dosta toga, Malju“, brecnu se drugi konjanik, jednoruk, pogrbljen od godina. „Ti čak i ne pripadaš ovde, još. Čekamo

svet da nas sustigne – takvi su snovi, takve su vizije – ravnodušni prema deset hiljada nepogrešivih koraka u životu bilo kog smrtnika, još manje prema milionima onih beskorisnih. Nauči se strpljenju, vidaru.“

„Gde jedan poklekne“, nastavi bradati vojnik, „zauzećemo njegovo mesto.“

„U vreme rata“, zareža divlji ratnik – koji je izgleda bio zaokupljen uplitanjem ofucanih pramenova grive svog mrtvog konja.

„Sam život je rat, onaj koji je osuđen na to da bude izgubljen“, odvrati bradati čovek. „Nemoj misliti, Potrče, da će naš odmor ubrzo nastupiti.“

„Bio je bog!“, odbrusi neki drugi vojnik, pokazavši zube iznad kao ugajl crne razdvojene brade. „Mi smo samo četa isluženih marinaca!“

Potrč se nasmeja. „A vidi koliko si daleko dogurao, Rešetko? Makar ponovo imaš glavu – sećam se kad smo te sahranjivali u Crnpsu – pola noći smo je tražili i nismo je našli.“

„Izela je žaba“, dobaci neko.

Mrtvi vojnici se nasmejaše, čak i Rešetka.

Kajlit ugleda jedva primetan osmeh na licu vojnika prosede brade, od kojeg su mu se jastrepske oči preobrazile u nešto naizgled sposobno da sadrži, bez ustezanja, saosećanje čitavog sveta. Nagnuo se napred u sedlu, jabuka zaškripa od savijanja. „Jašta, nismo mi bogovi i nećemo ni pokušati da ga zamenimo pod onom trulom kukuljicom. Mi smo Spaljivači mostova, i raspoređeni smo na Kukuljinu kapiju – poslednji naš položaj...“

„Kad smo pristali na to?“, zatraži Malj da čuje, razrogačivši oči.

„Tek ćemo. U svakom slučaju, kao što rekoh – a bogovi nižnji, ala ste svi postali proketo neposlušni u ovom svom tričavom mrtvilu – mi smo Spaljivači mostova. Zašto je iko od vas iznenađen što i dalje salutiramo? Što i dalje slušamo naređenja? Što i dalje marširamo, čak i po najkukavnijem vremenu koje možete i da zamislite?“ Streljao je očima na jednu, pa na drugu stranu, ali pogled mu je bio ublažen blagim krivljenjem usana. „Kukulja zna, to nam je posao.“

Kajlit više nije mogla da se suzdržava. „Šta hoćete od mene?“

Sive oči se nanovo okrenuše ka njoj. „Jurišnice, samo po toj tituli je jasno da se sada moraš družiti sa onima nalik nama – u Kukuljino ime – u ime tvog Kosača. Vidiš nas kao Čuvare kapije, ali mi smo više od toga. Mi smo – ili ćemo postati – nove sudije, koliko god dugo to bude potrebno. Među nama ima udarnika, verižnih rukavica teškog nasilja. I vidara, i magova. Ubica i uho-da, minera i strelaca na konjima, kopljanika i tragača. Kukavica i hrabrih, pouzdanih ratnika.“ Oteo mu se poluosmeh. „I pronašli smo svakojake neočekivane... saveznike. U svim našim obličjima, Jurišnice, bićemo nešto više od onoga što je Kosač ikada bio. Nismo udaljeni. Nismo ravnodušni. Vidiš, za razliku od Kukulje, mi se sećamo kako je to biti živ. Sećamo se svih trenutaka čežnje, očajničke potrebe, strepnje koja se javi kad nikakva količina preklinjanja ne dovede ni do jednog jedinog trena olakšanja, nijedna molitva ne urodi ni trunkom milosrđa. Ovde smo, Jurišnice. Kad budeš ostala bez izbora, pozovi nas.“

Led tog sveta kao da se smrskao svuda oko nje i Kajlit posrnu kad je toplota nagnula u nju. Blažena toplota – ne, *blagoslov* toplote. Boreći se za dah, zurila je u neimenovanog vojnika dok su joj suze navirale na oči. „Ovo... ovo nije smrt kakvu sam zamišljala.“

„Nije, i saslušaj moje reči. Mi smo Spaljivači mostova. Mi ćemo se održati. Ali ne zato što smo veći od života, veći od bilo koga drugog. Ne, Jurišnice, već zato što se *ne razlikujemo* od drugih. A sada, Kajlit od Ampelada Ukorenjenog, odgovori mi kao Jurišnica: jesmo li dovoljni?“

Da li je išta dovoljno? Ne, to je prelako. Razmisli o svom odgovoru, ženo. Makar toliko zaslužuje. „Sasvim je prirodno plašiti se smrti“, rekla je.

„Jeste.“

„A tako i treba da bude“, progundā onaj po imenu Rešetka. „Grozno je – pogledaj samo moje društvo – ne mogu da se otarasim ovih ružnih kerova. Oni koje ostaviš za sobom, ženo, oni te čekaju.“

„Ali bez osude“, reče sivoooki vojnik.

Onaj jednoruki je klimao glavom, pa dodade: „Samo ne očekuj da je iko od njih izgubio svoje loše navike – poput ovog Rešetke ovde i njegove večne žuči. To je sve što si znala – koga si znala, hoću reći. Samo to i ništa više.“

Kajlit nije poznavala ove ljude, a ipak je već imala osećaj da su joj bliži nego iko koga je ikad upoznala. „Zaista postajem Jurišnica“, začuđeno je rekla. *I više se ne osećam tako... usamljeno.* „Mislim da se i dalje plašim smrti, ali ne onoliko kao nekad.“ *A jednom sam čak oćijukala sa samoubistvom, mada sam to ostavila za sobom, zauvek. Nisam spremna da prigrlim okončanje svega. Ja sam poslednja Elanka. I moj me narod čeka, ne mareći da li ću doći sada ili za hiljadu godina od sada – njima je svejedno.*

Mrtvi – moji mrtvi – oni će mi udovoljiti.

Koliko god mi bude potrebno. Koliko god mi je ostalo.

Vojnik prikupi uzde. „Pronaći ćeš svoj Smrtni mač i svog Zaštitnika nakovnja, Kajlit. Na hladnoću koja reže moraš odgovoriti vatrom. Doživećeš trenutak kad ćeš najzad morati da prestaneš da pratiš K'čejn Š'male; moraćeš da ih povedeš. U tebi leži poslednja nada opstanka.“

Ali jesu li vredni toga da prežive?

„Ta presuda ne pripada tebi.“

„Ne... ne, žao mi je. Tako su... tuđinski.“

„Kao i ti njima.“

„Naravno. Žao mi je.“

Toplota je jenjavala, sneg je ponovo počeo da pada.

Jahači okrenuše konje.

Gledala je kako odlaze, gledala je kako nestaju u kovitlacu beline.

Belina, kako samo peče oči, kako je uporna...

Kajlit otvori oči pred sjajnom, zaslepljujućom svetlošću. *Imam tako čudne snove. Ali i dalje vidim njihova lica, sva odreda. Vidim divljaka isturpijanih zuba. Vidim namrgođenog Rešetku, koga*

obožavam zato što je sposoban da se smeje sebi. Vidim Malja, vidara, da – lako je uočiti tu istinu. I onog jednorukog.

I onog s jastrepskim očima, da, mog gvožđenog proroka. Nisam mu čak ni ime saznala. Spaljivač mostova – kako čudno ime za vojnika, a opet... tako savršeno prikladno tamo, u toj provaliji između živih i mrtvih.

Čuvari Smrti. Ljudska lica koja menjaju Kosačevu zasenčenu lobanju. O, kakva pomisao! Kakvo olakšanje!

Obrisala je oči i sela. I bujica uspomena joj se vratila. Ostala je bez daha, okrenula se i zatekla K'čejn Š'male. Sag'Čuroka, Ritoka, Gant Mak... „O duhovi, blagoslovite nas.“

Da, neće pronaći Kor Tarana, pouzdano prisustvo nepokolebljivog k'el lovca. Prostor pored Ritoka urlao je svojom prazninom, vrištao njegovim odsustvom. K'čejn Š'mal je mrtav.

Izviđajući daleko na zapad, daleko od pogleda – ali svi su osetili iznenadan buran sudar. Kor Taranovo rezanje ispunilo im je lobanje, kao i njegov bes, njegov zbunjeni prkos – njegov *bol*. Shvatila je da drhti dok su je saletale gorke uspomene. *Umro je. Nismo mogli da vidimo ko ga je ubio.*

Naš krilati ubica je nestao. Da li je to bio Ga'Rul? Da li je Kor Taran počinio prestup? Da li je lovac bežao od nas, a ubica ga zato kaznio? Ne, Kor Taran nije bežao. Borio se i poginuo štiteći nam bok.

Neprijatelji nas sada progone. Znaju da smo blizu. Nameravaju da nas pronađu.

Protrljala je lice, naterala se da drhtavo uzdahne, dok su joj odjeci užasne smrti k'el lovca i dalje punili um, ostavljajući je iznurenom. *A ovaj dan je tek počeo.*

K'čejn Š'mali su nepomično stajali okrenuti ka njoj, čekali su. Ovog jutra neće biti vatre za kuvanje. Nosili su je skoro cele noći, i u svojoj iscrpljenosti spavala je kao dete u naručju Gant Mak. Zapitala se zašto su je spustili, zašto nisu nastavili dalje. Osećala je njihovo živčano nestrpljenje da krenu – da odu odavde – katastrofu neuspeha koja sad prati ovaj pohod, bliže nego ikad ranije. Koliko god ogromni i upečatljivi bili, sada je videla njihovu ranjivost, njihovu nedoraslost ovom zadatku.

Tamo negde ima još smrtonosnijih stvorenja od njih. Smaknula su k'el lovca za svega nekoliko damara.

Ipak, dok se podizala, ispunilo ju je novo samopouzdanje – dar njenih snova, i mada možda nisu ništa drugo do maštovita dočaravanja, lažni blagoslovi, izgleda da su joj pružili nešto čvrsto, i tačno je osutila kako se krhkost ljušti s njene duše poput napukle ljuštore semena. Pogled joj je postao stroži dok je posmatrala troje K'čejn Š'mala.

„Ako nas nađu, našli su nas. Ne možemo da bežimo od... od duhova. Niti možemo da se uzdamo u zaštitu Ga'Rula. I zato, idemo na jug – pravo kao strela. Gant Mak, daj mi svoja leđa za jahanje. Biće ovo dug dan – ima toliko toga, toliko toga što sada moramo da ostavimo za sobom.“ Pogledala je Ritoka. „Brate, nameravam da odam počast Kor Taranu – svi to moramo da učinimo – tako što ćemo uspeti u ovom pohodu.“

Pogled reptilskih očiju k'el lovca ostao je prikovan za nju, hladan, nepopustljiv.

Sag'Čurok i Gant Mak su joj se ovih dana retko obraćali, a i kad jesu, činilo se da su im glasovi udaljeniji, da ih je teže razaznati. Nije mislila da su oni za to krivi. *Iščezavam unutar sebe. Svet se sužava – ali kako uopšte to znam? Koji deo mog bića je uopšte svestan svoje mere?*

Nije bitno. Moramo ovo da uradimo.

„Vreme je.“

Sag'Čurok je gledao kako Gant Mak silom menja svoje telo u oblik nužan da primi Jurišnicu. Opojni, začинима natopljeni mirisi dopirali su od nje u pipcima koji kao da su se granali u vazdušnim strujama, noseći sobom odjeke poslednjih trenutaka Kor Taranovih samrtnih muka.

Kad lovac postane lovina, svaki odgovor se svede na prkosno režanje, na nekoliko primitivnih pretećih stavova, a telo postoji samo da bi primalo oštećenja – da izdrži i pretrpi sve što može dok duša koja ga nastanjuje teži, ako ne pobegne, ono makar da

shvati. I prizna. Da čak i lovac mora spoznati strah. Ma koliko moćan bio, ma koliko nadmoćan, pre ili kasnije pronaći će ga sile koje ne može da porazi i od kojih ne može da pobegne.

Prevlast je opsena. Može se držati na okupu samo do određenog trenutka.

Ta lekcija je bila poput vrelog žiga na uspomenama K'čejn Š'mala. Njen gorak ukus kvario je prašinu Pustara, a istočno odatle, na širokoj ravnici koja je nekada znala velike gradove i šapat hiljada K'čejn Š'mala, sada više nije bilo ničega osim istopljenih i smrskanih delova, a ono što su tražili, vetrovi nisu mogli da pronađu, pa su ostali da lutaju zauvek izgubljeni.

Kor Taran je bio mlad. Bio je to jedini zločin k'el lovca. Nije doneo nikakvu budalastu odluku. Nije pao kao žrtva sopstvene uobraženosti ili nekakvog osećaja neranjivosti. Jednostavno se obreo na pogrešnom mestu u pogrešno vreme. A sada je toliko toga izgubljeno. I uprkos svim plemenitim rečima Jurišnice – uprkos njenoj iznenadnoj, neopravdanoj samouverenosti i rešenosti – Sag'Čurok je, isto kao i Gant Mak i Ritok, znao da je njihova po-traga propala. Zaista, vrlo je verovatno da neće preživeti ovaj dan.

Sag'Čurok skrenu pogled s Gant Mak dok je trpela preobraženje lučeći potoke ulja što je kapalo poput krvi.

Ga'Rul je nestao, verovatno je mrtav. Svaki pokušaj da se okrznu njegove misli propao je. Naravno, ši'gal ubica je mogao da zaštititi svoj um, ali nije imao nikakvog razloga za to. Ne, dvojice od petorice zaštitnika više nije bilo. A ipak je ovo tričavo ljudsko biće stajalo, sa izrazom mekog lica koji je Sag'Čurok s vremenom počeo da prepoznaje kao izraz prkosa, slabih očiju uperenih ka talasastom obzorju na jugu kao da će samo snagom volje uspeti da dočara u postojanje svog dragocenog Smrtnog mača i Zaštitnika nakovnja. Bilo je to hrabro. Bilo je... neočekivano. I ma koliko da su Matronini darovi čileli iz njenog tela, ova žena je zaista uspela da pronađe nekakvu unutrašnju snagu.

Sve to uzalud. Svi će umreti, i to uskoro. Njihova raskomadana i slomljena tela ostaće da leže razbacana naokolo, izgubljena, njihova velika stremljenja ostaće nepriznata.

Sag'Čurok podiže glavu upijajući vazduh i uhvati nagoveštaj neprijatelja. Blizu je. Sve bliže. I dok su mu se preteća ulja dizala između krljušti, pogledom je prelazio po obzorju, najзад ga usmerivši ka zapadu – tamo gde je Kor Taran pao.

Ritok je radio to isto, a čak je i Gant Mak okrenula glavu na tu stranu.

Jurišnica nije ostala slepa pred njihovom iznenadnom usredsređenošću. Pokazala je zube. „Čuvari“, rekla je. „Izgleda da nam je potrebna vaša pomoć – ne neka u budućnosti, već sada. Šta nam možete poslati? Ko od vas može da se suprotstavi ovome što mi moji saputnici ne dozvoljavaju čak ni da vidim?“

Sag'Čurok nije razumeo značenje njenih reči. Nije znao kome se obraća. Da li je ovo ludilo Matrone, ili Kajlitino lično?

Jurišnici je korak bio ukočen od straha dok je prilazila Gant Mak, koja joj je potom pomogla da se popne u kvrgavo sedlo od krljušti iza svojih ramena.

Sag'Čurok se okrete Ritoku. *Lovče. Uspori ih.*

Ritok rasteže čeljusti toliko da su krcnule, a onda prevuče ivicom sečiva preko ivice sečiva u raspevanom struganju. Šibajući repom – rasprskavajući guste kapljice ulja koje su pokapale tlo – k'el lovac se daje u trk, spustivši glavu u napadački položaj. Na zapad.

„Kuda će on?“, povika Kajlit. „Pozovi ga da se vrati! Sag'Čuroče...“

Ali Gant Mak i on su se već bacili u pokret, rame uz rame, noge su im sekle vazduh, kandže pucale dok su ih odbacivale napred, sve brže, toliko da se razlomljeno tlo pod njima mutilo od brzine. Na jug.

Jurišnica je kriknula – njena maska odlučnosti se smrskala, na njenom mestu javila se sirova istina spoznaje i sav užas koji ju je sledio. Slabašnim pesnicama je tukla Gant Mak po vratu i ramenima, na tren se činilo da će se Kajlit baciti s leđa Jedine kćeri – ali previše su se brzo kretali, i rizik od slomljenih udova, od slomljenog vrata zapravo, nadvladao je taj poriv i prisilio je da se čvrsto uhvati za Gant Makin vrat.

Prešli su trećinu lige kad je Ritokovo divlje siktanje navrlo u njihove lobanje – nadražujuća kiselina iznenadne, pomamne

bitke. Sečiva pogađaju cilj, udarci odjekuju kao grmljavina. Užasavajući zvuk pucanja, i najednom lipti krv iz k'el lovca. Prodoran krik, teturavo posrtanje, pakleni bol, a zatim zbunjena patnja Ritoka koga izdaju noge.

Rebra su mu popucala kad se srušio na tlo. Oštro kamenje mu je kidalo i ubadalo mekšu kožu stomaka kad je proklizao.

Ali Ritok još nije bio gotov. Umiranje će morati da sačeka.

Prevrnuo se, izvio, naglo zamahnuo sečivima iza svojih leđa. Oštrica pogodi oklop, proseče ga, i zari se duboko u tkivo.

Pokuljaše sluz i krv, kao vatra opekoše Ritoku oči – i odjednom prizor, brutalan u svojoj jasnoći, goleme sekire koja se spušta, ispunjava lovčev vidokrug s leve strane.

Rasprskavanje beline.

Smrt je naterala dvoje K'čejn Š'mala u bekstvu da posrnu. Samo načas, a onda su se oporavili, nepokolebljivom snagom volje. Presijavajući se od tuge i bola, vonjajući na bojna ulja.

Jurišnica je ridala – prosipala svoje ulje, tanko i slano, sve što je uspela da prikupi.

Sag'Čurok se pred njom osećao skrušeno. Da li je njegova koža postala klizava od tuge kad je ubio Crvenlika? Ne, nije. Gorka od razočaranja, da – to je iskusio. Ali jači je bio ledeni stisak beskompromisne presude. Gant Mak i on su svedočili kako se ljudi međusobno ubijaju. Vatra bitke je besnela na sve strane. Ljudski život, bilo je to jasno, jedva da je imao neku vrednost, čak i samim ljudima. Kad svetom vrvi stotinu miliona ortena, zašto bi smrt nekoliko desetina hiljada predstavljala gubitak?

A ipak, ovo krhko tuđinsko stvorenje je plakalo. Za Ritokom.

Uskoro će se i on okrenuti. Učiniće isto ono što je Ritok uradio. Mada ne sasvim isto. Nema mnogo svrhe u pokušaju ubijanja. Sakaćenje je mnogo korisnija taktika. Raniće što više neprijatelja bude mogao, i tako smanjiti broj onih sposobnih da progone Gant Mak i Jurišnicu.

Primeniće veštine koje Ritok još nije bio savladao, a sada i neće. Sag'Čurok možda nije ve'gat vojnik, ali će ih svejedno iznenaditi.

Gant Mak.

„Da, voljeni.“

Sag'Čurok isuka sečiva.

„Ne!“, kriknu Kajlit. „Da se nisi usudio da nas napustiš! Sag'Čuroče – zabranjujem ti!“

Jurišnice. Uspeću u onome u čemu Ritok nije. Moj život će vam kupiti još jedan dan, možda dva, morate se postarati da to bude dovoljno.

„Prestani! Molila sam se! Zar ne razumeš? Rekli su da će odgovoriti!“

Ne znam o kome govoriš, Jurišnice. Dobro slušaj moje reči. Gnezdo Asil će umreti. Matrona je osuđena na propast, kao i svi oni u Ukorenjenom. Gant Mak nosi moje seme. Ona će biti nova Matrona. Pronađi svoj Smrtni mač i svog Zaštitnika nakovnja – vas troje ćete biti dž'an čuvari Gant Mak, sve do vremena dok ne izrodi svoje.

Onda će vas Gant Mak osloboditi.

Ovo nije vaš rat. Ovo nije vaš kraj – naš je.

„Prestani!“

Sag'Čurok se spremio da joj se ponovo obrati, uprkos većem naporu koji je to iziskivalo. Reći će joj koliko joj se divi. Koliko vere ima u nju – i koliko je zapanjen što tako nešto oseća prema ljudskom biću. Oni su tako zanemarljiva stvorenja, preslaba da bi se smatrala vrednim za bilo kakav dar, ali on će...

Prilike u daljini. Ne neprijatelji. Niti ih je rodila i odgajila neka Matrona. I nisu – shvati Sag'Čurok – ni ljudska bića.

Stoje, pripremaju čitav niz oružja.

Četrnaest sveukupno. Dok su Sag'Čurok i Gant Mak jurili sve bliže, pojedinosti su postajale razaznatljivije. Bili su košcati i mršavi, kvrgav oklop im je pokrivaio trup i udove. Nosili su neo-bične šlemove sa spuštenim štitnicima za obraze koji su im štrčali ispred brade. S pohabanim crnim verižnim pokrivalima za vrat. I debele, pocepane, umazane ogrtače koji su nekada bili obojeni u jarkožutu boju, opervaženi srebrnim krznom.

Sag'Čurok vide da sedmorica stranaca u oklopljenim šakama drže duge mačeve tankog sečiva od plavog čelika s rukobranima

u obliku korpe i bočnim grebenima u obliku polumeseca, kao i ukrašene male štitove na podlacticama. Dvojica su imala teže jednosekle sekire i izrezbarene okrugle štitove pokrivene šarenim kožama. Trojica su nosila gvožđem okovana koplja široke glave. A dvojica, malo iza ostalih, pripremala su pračke.

A svuda oko njih, šireći se s vrha blage uzvišice na kojoj su čekali, po zemlji i kamenju iskričio je mraz.

Neverica je pogodila Sag'Čuroka kao udarac čekićem.

Ovo nije moguće. Ovo je... bez presedana. *Nemoguće – šta odaju ovi stranci? Jesu li neprijatelji ili saveznici? Ali ne, ne mogu biti saveznici.*

Uostalom, svi znaju da se Džaguti bore svaki za sebe.

„Tamo!“, povikala je Kajlit, pokazavši ka njima. „Molila sam se! Tamo – trčite do njih – brzo! Čuvari Kapije!“

Jurišnice – počuj me. Ovi nam neće pomoći. Neće ništa uraditi.

„Grešiš!“

Jurišnice. Oni su Džaguti. Oni su...

... nemogući.

Ali Gant Mak je već skrenula s puta, već se primicala pravo ratnicima koji su čekali. Sag'Čurok uskladi korak s njenim, i dalje preneražen, i dalje zbunjen, ne shvatajući...

A onda i Gant Mak i on osetiše vonj koji je dopirao od Džaguta, izbijao iz smrznute zemlje oko njih.

Jurišnice, pazi se! Oni su neupokojeni!

„Znam šta su“, brecnu se Kajlit. „Stani, Gant Mak – prestani da se povlačiš – stani tu, ne pomeraj se.“ A onda je skliznula s leđa Jedine kćeri.

Jurišnice, nemamo vremena...

„Imamo. Kaži mi, koliko nas neprijatelja progoni? Kaži mi!“

Kasta. Pedeset ih je. Četrdeset devet sada. Četvorica upravljaju Kep'rom, oružjem čarobnjaštva. Zapoveda im Kruna, stupaju kao jedan.

Pogledala je ka severozapadu. „Koliko su daleko?“

Tvoj će ih pogled uskoro pronaći. Oni... jašu.

„Na čemu?“

Sag'Čurok bi joj poslao sliku, ali ona je sada bila nepristupačna. Zatvorena i sve zatvoreniya. *Na iskovanim... nogama. Da pariraju našim. Neumorne su.*

Gledao je kako Jurišnica upija te podatke, a onda se okreće Džagutima.

„Čuvari. Nadala sam se da ću ugledati... poznata lica.“

Jedan kopljonoša istupi napred. „Kukulja ne bi želeo nas.“

„Da jeste“, reče žena s mačem pored njega, „prizvao bi nas.“

„Ne bi to izabrao“, nastavi prvi Džagut, „jer je znao da bismo teško pristali.“

„Kukulja je zloupotrebio našu dobru volju“, reče mačevalka, kljova sjajnih odinja, „pri prvom vezivanju lancima. Bio je dovoljno pametan da pri sledećem okrene glavu od nas.“ Gvožđem okovani prst pokaza na Jurišnicu. „Umesto toga, zloupotrebio je vas, dete Imasa. I od jednog stvorio svog najsmrtonosnijeg neprijatelja. Ne žalimo za njim.“

„Ne saosećamo s njim“, reče kopljonoša.

„Ne sažaljevamo ga“, dodade jedan od onih s praćkom.

„Stajace sam“, promuklo reče mačevalka. „Džagut u osami.“

Sag'Čurok se osvrnu, proučavajući pogledom svetlucanje metala na severozapadu. Još malo.

Mačevalka nastavi. „Ljudsko biće, u neobičnom si društvu. Ovi š'mali te neće naučiti ničemu vrednom. Prokleti su da ponavljaju svoje greške, iznova i iznova, sve dok ne unište i sebe i sve druge. Nemaju darova za tebe.“

„Izgleda da smo mi ljudi“, reče Kajlit od Elana, „već naučili sve što oni mogu da nas nauče, bilo da smo toga svesni ili ne.“

Jeziv zvuk, čangrljav smeh četrnaestorice neupokojenih Džaguta.

Tada progovori kopljonoša. „Bežite. Tvoji lovci će znati da su imali tu povlasticu da sretnu poslednje vojnike jedine vojske koju su Džaguti ikada imali.“

„One koji su poslednji umrli“, prореže neko među njima.

„A u slučaju da sretneš Kukulju“, reče mačevalka, „podseti ga kako njegovi vojnici nikad nisu poklekli. Čak ni u trenu njegove izdaje. Nikad nismo poklekli.“

Još smeha.

Bleda, uzdrhtala, Jurišnica se okrenu ka Gant Mak. „Idemo. Prepustićemo im ovo.“

Sag'Čurok je oklevao. *Premalo ih je, Jurišnice. Ostaću s njima.*

Četrnaest pari hladnih, beživotnih očiju okrenu se ka k'el lovcu, a mačevalka progovori, smešeći se. „Dovoljno nas je. Kep'ra nikad nije bio neka naročita pretnja protiv Omtos Felaka. Ipak, možeš ostati. Cenimo kad imamo publiku, jer smo nadmeni.“ Jezivi kez se proširi. „Skoro koliko i vi Š'mali.“

„Mislim“, primeti kopljonoša, „da je ovaj... skrušen.“

Njegova drugarica slegnu ramenima. „Skrušenost se javlja rasi koja je na zalasku, kao kad se starica seti da je još uvek devica. Prekasno da bi išta značilo. Nisam zadivljena.“ I mačevalka pokuša da pljune, ali joj nije uspelo, pa samo tiho opsova.

„Sag'Čuroče“, reče Jurišnica iz sedla na Gant Makinim leđima, „nemoj umreti ovde. Da li ti je to jasno? Još si mi potreban. Posmatraj, ako moraš. Vidi šta ima da se vidi, pa nam se vrati.“

U redu, Kajlit od Elana.

K'el lovac je gledao kako njegova voljena odnosi ljudsko biće.

Ulubljeni oklopi su zveckali i čangrljali dok su se Džaguti pripremali, rasporedivši se duž grebena. Dok su to radili, ledeni vazduh je pucketao oko njih.

Sag'Čurok progovori: *Ponosni vojnici, ne plašite se da će proći pored vas. Ne prolaze ni pred čega za šta veruju da mogu ubiti ili uništiti.*

„Bezbroj puta smo posmatrali vaše ludorije“, odgovori mačevalka. „Ništa od onoga s čime se suočavamo neće nas zateći nespremnima.“ Okrenula se svojim saborcima. „Zar Var'an nije dostojan vođa?“

„Jeste“, odgovori hor grubih glasova.

„A šta nam je rekao pre nego što nas je poslao ovamo?“

Trinaest džagutskih glasova odgovori. „Pretvarajte se da su T'lan Imasi.“

Tada se poslednji preživeli džagutske vojske, koji uopšte nisu preživeli, ponovo uglas nasmejaše. I taj smeh je odjeknuo u susret

Kasti, i nastavio da odjekuje tokom cele opake, zapanjujuće bitke koja je usledila.

Sag'Čurok, posmatrajući sa sto koraka udaljenosti, osećao je kako mu se ulja što mu pokrivaju kožu zgušnjavaju od ledenih naleta Omtosa Felaka, dok se drevno Uporište leda treslo pod udarima Kep're, i dok je uzvračalo na te udare – kidajući tkivo, razbacujući smrznute komade tela na sve strane.

Usred te stihije, gvožđe je govorilo s gvoždem na najstarijem od svih jezika.

Sag'Čurok je posmatrao. I slušao. A kad je dovoljno video i čuo, poslušao je zapovest Jurišnice. Ostavio je bitku za sobom. Svestan ishoda, svestan još dublje, još oštrije žaoke skrušenosti.

Džaguti. I mada smo delili vaš svet, nikad vas nismo smatrali neprijateljima. Džaguti, T'lan Imasi uopšte nisu razumeli – neki ljudi su prosto suviše plemeniti da bi bili suparnici. A opet, možda je upravo takva plemenitost bila ono što je prezreno.

Var'ane, ti koji im zapovedaš... kakvo si ti stvorenje? I kako si znao? Voleo bih kad bi mogao da mi odgovoriš na to jedno pitanje. Kako si znao šta tačno da kažeš svojim vojnicima?

Sag'Čurok nikada neće zaboraviti taj smeh. Ostao mu je urezan u kožu; jahao je na kovitlacima njegove duše, lagano plesao na opojnim ukusima njegovog olakšanja i čuđenja. Tako upućena razdraganost, istovremeno gorka i slatka, tako okrutan zvuk od koga zastaje dah.

Čuo sam mrtve kako se smeju.

Znao je da će pratiti taj smeh do kraja svog života. On će ga podupirati. Davati mu snage.

Sada shvatam, Kajlit od Elana, zbog čega su ti danas oči tako sjajne. Iza njega se tlo treslo. A pesma smeha nije zamirala.

Naduta debela raščlanjenih stabala uzdizala su se iz pličaka močvare, toliko nabubrela da je Glista pomislio da bi se svakog časa mogla raspući i izbljuvati... šta? Nije imao predstavu, ali kad se uzmu u obzir zastrašujuća stvorenja koja su dosad vidali – na svu

sreću, iz daljine – vrlo je verovatno da bi bilo nešto tako gadno da bi ga košmari pratili do kraja života. Pljesnuo je komarca koji mu je glodao koleno i čučnuo još niže iza žbuna.

Zujanje i brujanje insekata, sporo pljuskanje talasa o natopljenom obalu i duboko, ravnomerno disanje nečega ogromnog, gde je svaki izdisaj bio oštar zvižduk koji je trajao... i trajao.

Glista oliza znoj sa usana. „Veliko je“, prošaputa.

Klečeci pokraj njega, Sin je pronašla crnu pijavicu i pustila je da joj se s obe sisaljke zakači na vrhove prstiju. Raširila je šaku i gledala kako se ljigavo stvorenje rasteže. Ali postajalo je sve deblje. „To je gušter“, rekla je.

„Zmaj.“

„Zmajevi ne dišu, ne kao mi, u svakom slučaju. Zato mogu da putuju između svetova. Ne, to je gušter.“

„Izgubili smo put...“

„Nikada i nije postojao put, Glisto“, odgovori Sin. „Postojala je staza, a još uvek je pratimo.“

„Više mi se dopadala pustinja.“

„Vremena se menjaju“, rekla je, pa se nacerila. „To je inače šala.“

„Ne shvatam.“

Iskreveljila se. „Vreme se ne menja, Glisto, samo ono u njemu.“

„Šta to znači?“

„Ova staza, naravno. Kao da hodamo nečijim životom, a bio je to dug život.“ Mahnula je slobodnom rukom. „Sve ovo dalo je oblik onoj zbrci na samom kraju – a odatle smo krenuli.“

„Znači, vraćamo se unazad kroz vreme?“

„Ne. To bi bio pogrešan smer, zar ne?“

„Skinu to s prsta pre nego što te skroz iscedi.“

Pružila je ruku i otkinula pijavicu, što nije bilo onako lako kako bi želela. Iz naboranih ranica na vrhovima Sininih prstiju krv je slobodno tekla. Glista baci stvorenje.

„Misliš da može da namiriše?“, upita Sin.

„Ko?“

„Gušter. Moju krv.“

„Bogovi nižnji!“

Oči su joj caklile. „Sviđa ti se ovo mesto? Vazduh, prosto opija, zar ne? Vratili smo se u doba kad je sve bilo sirovo. Neuređeno. Mada možda i nismo, možda smo *mi* iz sirovog vremena. Ali ovde bi, mislim, mogao da ostaneš deset hiljada godina i da se ništa ne promeni, baš ništa. Nekada davno, vreme je teklo sporije.“

„Zar nisi rekla...“

„U redu, *promena* je bila sporija. Ništa živo to ne bi ni moglo da oseti. Sve što živi prosto zna to šta zna, a to se *nikad* ne menja.“

Lakše je bilo s njom dok ništa nije pričala, zaključi Glista, ali zadrža tu misao za sebe. Nešto se meškolojilo tamo u močvari i Glista razrogači oči kad je shvatio da im se ivica vode polako primakla za punu širinu šake. Šta god da je bilo to tamo, upravo je izmestilo veliku količinu vode. „Dolazi“, rekao je.

„Koje smo treptavo oko“, naglas je razmišljala Sin, „*mi*?“

„Sin... moramo da idemo odavde...“

„Ako uopšte nismo ovde“, nastavila je, „odakle smo došli, ako ne od nečega što *jeste* ovde? Ne možeš tek tako da kažeš: 'A, pa prošli smo kroz kapiju', jer se onda pitanje opet iznova postavlja.“

Disanje je prestalo.

„Dolazi!“

„Ali možeš da gajiš konje – i vidiš kako se oni menjaju – duže noge, čak i drugačiji korak. Kao kad pretvoriš pustinjskog vuka u lovačkog kera – ne traje to toliko dugo koliko misliš. Da li je nas neko odgajio da budemo ovakvi?“

„Ako jeste“, prosikta Glista, „onda je jednom od nas dvoje trebalo da dà više mozga!“ Zgrabio ju je za ruku i povukao da ustane.

Smejala se dok su trčali.

Iz njih se voda rasprsnula, ogromne ralje škljocnuše u prazno, disanje je zvučalo kao krik, zemlja se tresla.

Glista se nije osvrtao – mogao je da čuje čudovišno treskanje i šibanje ogromnog guštera koji se žurno probija kroz sitno rastinje, brzo im se približavajući.

A onda se Sin naglo oslobodi njegovog stiska.

Pete mu proklizaše na vlažnoj ilovači. Okrenuvši se u mestu, nakratko je ugledao Sin – njemu okrenutu leđima – kako stoji pred

gušterom velikim poput kvonske galije, izdužene njuške načičkane očnjacima velikim kao bodeži. Razjapljene, i sve razjapljenije.

Vatra je izbila. Vatrene stihija je zaslepila Glistu, naterala ga da se zatetura unazad čim ga je pogodio čvrst zid vatre. Srušio se na kolena. Padala je kiša – ne, grad – ne, *komadići mesa, kože i kostiju*. Žmirkajući, boreći se za dah, polako je podigao glavu.

Krater se otvorio ispred Sin, pušeći se.

Glista se nekako osovi na noge i nesigurnim korakom priđe do nje. Jama je bila široka dvadeset ili više koraka, duboka koliko je čovek visok. Muljava voda je klobučala, polako puneći krater. Usred kratera, deo gušterovog repa se još trzao. Suvih usta, Glista upita: „Jesi li uživala u tome, Sin?“

„Ništa od toga nije stvarno, Glisto.“

„Meni je delovalo dovoljno stvarno!“

Nasmejala se kroz nos. „Tek uspomena.“

„Čija?“

„Možda moja.“ Slegnula je ramenima. „Možda tvoja. Nešto zakopano u nama toliko duboko da ne bismo ni znali da postoji da nismo ovde.“

„To nema nikakvog smisla.“

Ispružila je šake. Ona iz koje je tekla krv sada je izgledala sprženo. „Moja krv“, prošaputala je, „gori.“

Krenuli su obodom močvare, praćeni pogledima krda dugovratih zveri s krljuštima i spljoštenih njuški. Većih od najvećeg bederina, ali istih tupih, govedih očiju. Sićušni krilati gušteri patrolirali su njihovim grebenastim leđima, ključajući krpelje i vaške.

Tlo iza močvare lagano se uzdizalo, ukrašeno drvećem zmi-jolikog lišća, pegavih stabala i pahuljastih krošnji. Nije bilo vi-dljivog puta oko neobične šume, pa su zašli u nju. U vlagom zasićenoj senci pod krošnjama, moljci s krilima svih duginih boja lepršali su naokolo poput slepih miševa, a mekom, nakvašenom zemljom vrvele su krastače koje bi mogle čoveku da progutaju pesnicu, naizgled sasvim nezainteresovane da se sklone u stranu,

primoravajući Glistu da pažljivo korača, dok je Sin zamahivala bosim stopalom i glasno se smejala pri svakom mesnatom udarcu.

Padina se izravnila i drveće je postalo gušće, pomrčina se kao pokrov spustila na njih. „Ovo je bila greška“, promrsi Glista.

„Šta to?“

„Sve ovo. Kuća Ejzat, portal – Keneb se sigurno razboleo od brige. Nije bilo lepo što smo tek tako otišli a da nikom ništa nismo rekli. Da sam znao da će nam trebati ovoliko dugo da pronademo to što misliš da treba da nađemo, verovatno bih rekao 'ne' na čitavu tu zamisao.“ Pogledom je odmerio devojkupored sebe. „Znala si od samog početka, zar ne?“

„Pratimo stazu – ne možemo sada da siđemo s nje. Uostalom, potreban mi je saveznik. Potreban mi je neko ko će da mi čuva leđa.“

„Čime, ovim glupim nožem za jelo što mi je zataknut za pojas?“

Iskreveljila se. „Kaži mi istinu. Odakle potičeš?“

„Bio sam nahoće u Lancu pasa. Carski istoričar Dujker me je spasio. Podigao me je pred kapijom Arena i predao Kenebu u ruke.“

„Da li se zaista sećaš svega toga?“

„Naravno.“

Pomnije ga je proučila pogledom. „Sećaš se da si hodao u Lancu pasa?“

Klimnuo je. „Hodao, trčao. Da sam bio uplašen, gladan, žedan. Da sam gledao kako mnogi ljudi umiru. Sećam se čak i toga da sam jednom video Koltejna, mada je perje vrana jedino što sada vidim u glavi kad na njega pomislim. Makar ga“, dodao je, „nisam video kako umire.“

„Iz kog grada si bio?“

„Toga se ne sećam.“ Slegnuo je ramenima. „Sve što je bilo pre Lanca prosto je... nestalo, kao da nikad nije ni postojalo.“

„I nije.“

„Molim?“

„Lanac pasa te je stvorio, Glisto. Napravio te je od zemlje i grančica i kamenja, a onda te ispunio svim onim što se dešavalo. Junacima koji su se borili pa umirali, ljudima koji su voleli pa

gubili. Onima koji su umrli od gladi ili žeđi. Onima kojima je srce puklo od straha. Onima koji su se udavili, onima koji su progutali strelu ili mač. Onima nabijenim na koplja. Lanac je uzeo sve to i to je postalo tvoja duša.“

„To je smešno. Tamo je bilo mnogo siročića. Neki od nas su preživeli, neki nisu. To je sve.“

„Koliko si imao, tri godine? Četiri? Niko se ne seća mnogo toga iz tako ranog doba. Tu i tamo ponekog prizora, možda. Ništa više. Ali ti se sećaš Lanca pasa, Glisto, zato što si ti njegov okot.“

„Imao sam roditelje. Pravog oca, pravu majku.“

„Ali ih se ne sećaš.“

„Zato što su umrli pre nego što je Lanac uopšte i krenuo!“

„Otkud znaš?“

„Po tome što ovo što ti pričaš nema nikakvog smisla!“

„Glisto, znam to zato što si ti isti kao ja.“

„Šta? Ti imaš pravu porodicu – čak imaš i brata!“

„Koji me gleda i ne zna ni šta ni koga gleda. Reći ću ti ko je mene stvorio. Ubica po imenu Kalam. Pronašao me je kako se krijem s gomilom razbojnika što su se pretvarali da su pobunjenici. Urezao mi je nešto u dušu, a onda otišao. A kad sam bila stvorena drugi put – samo sam bila dodata na to. U Ja’gatanu, gde sam pronašla vatru koju sam primila u sebe, koja sada trajno gori u meni, kao moje lično sunce. A posle, tu se našla kapetanica Faradan Sort, zato što je znala da ja znam da su oni još živi – a ja sam znala zato što se vatra uopšte nije gasila – bila je pod gradom, gorela i gorela bez prestanka. Znala sam – mogla sam to da osetim.“ Tada je zastala, zadihana, trudeći se da dođe do vazduha, očiju krupnih kao u mačke koju je ubola osa.

Glista je zurio u nju, ne znajući želi li da je zagrlji ili udari. „Rodila te je majka, isto kao i mene.“

„Pa zašto smo onda toliko drugačiji?“

Moljci prhnuše kad je viknula, šuma se utiša oko njih.

„Ne znam“, odgovorio joj je tihim glasom. „Možda... možda si zaista nešto pronašla u Ja’gatanu. Ali ništa slično se nikad nije desilo meni...“

„Malaz-grad. Skočio si na drugi brod. Otišao si da nađeš nahte. Zašto?“

„Ne znam!“

Naglo se odvojila od njega, otrčala kroz šumu. Za tren ju je izgubio iz vida. „Sin? Šta to radiš? Kuda si pošla?“

Pomrčina nestade. Pedeset koraka dalje procveta ključala kugla plamenova. Drveće se rasprskivalo oko nje dok se kotrljala pravo prema Glisti.

Otvorio je usta da vrisne, ali iz njih ne izbi nikakav zvuk.

Žarka vatrena kugla sve se više primicala, ogromna, narogušena...

Glista pokrenu ruku. Tlo se iznenada podiže preprečivši vatri put, čitava gužva korenja, zemlje i blata sunu uvis, preturajući drveće u stranu. Hiljadu izuvijanih smeđih ruku izgmiza iz usklobučane zemlje. Migoljavi zid obavi zakotrljanu vatrenu kuglu, pa se spusti na nju kao što bi peta čizme zgazila zalutalu varnicu. Razleže se grmljavina. Tlo se povuče, ruke nestaše, ostavljajući za sobom samo sažvakanu humku koja se polako sleže. Uskovitlani oblaci pare se polako razidoše, sve tanji u pomrčini koja se ponovo vratila.

Ugledao ju je kako smireno korača ka njemu, preskače oborena debla, otresa prljavštinu sa skromne tunike.

Sin se zaustavi neposredno pred njim. „Nije bitno, Glisto“, reče. „Ti i ja – *mi se razlikujemo*.“

Okrenula se i pošla, a nakon nekoliko trenutaka i on krenu za njom.

Nikad se ne raspravljaj s devojkom.

Bio je to dan za strance. Jedan je bio van njegovog domašaja, drugog je dobro poznavao. Taksilijan i Rautos su odvalili ploču sa zida, otkrivši zbunjujuću gužvu metalnih kalemova, cevi i kablova obmotanih žicom. Mrmljajući nešto o tome kako treba pronaći nužne šarke potrebne da se oslobodi čarobna moć i time pobudi mozak grada, Taksilijan počeo da čačka i čeprka po mehanizmu. Tiskajući se uz njega, čela orošenog znojem, Rautos je ređao niz upozorenja, od kojih Taksilijan ni na jedno nije obraćao pažnju.

Strag je napravio zamku za gušterolike pacove – ortene – pa je otišao da je obide, a Asana je pošla s njim.

Na vrhu kosog prilaza, u dugačkom, mada plitkom predvorju, Nepet i Šeb su pronašli zapečaćena vrata koja su pokušavali da otvore maljevima ojačanim gvožđem, i svaki udarac je odjekivao poput nekog namučenog zvona. Najviše štete su verovatno naneli sopstvenim ušima, ali pošto nijedan nije imao šta da kaže onom drugom, to tek treba da otkrije.

Dašak je istraživala samo Gnezdo, sada prazno, napušteno bo-ravište Matrone, ne nalazeći ništa zanimljivo, mada su – a da ona to nije ni znala – zaostali ukusi tekli kroz njena pluća i obrazovali sićušne kapljice na njenoj izloženoj koži. Uporno su je progonili nejasni snovi o rađanju dece, prizori trudova i rađanja što sme-njuju jedni druge, prelivajući se jedni u druge kao raspomamljeni košmari. Ono što je započelo kao razlivena razdraženost ubrzano je raslo ka neodredivom besu.

Dašak je živela unutar svojih pločica još otkad ih je stvorila, ali čak ni ona u njima nije mogla da nađe značenje koje je tražila. A sada je i spoljni svet curkao u nju. Zbunjenost se rojila.

A onda, tu je bila i radilica K'čejn Š'mala. Pela se, sve više se približavala ovoj bespomoćnoj zbirci ljudskih bića.

Duh je lebdeo oko svoje porodice, mučen sve većom strep-njom. Njegovi ljudi su propadali. Na neki neopisiv, temeljan na-čin, prosto su se raspadali. Čak i dok se on pitao o njihovoj svrsi, sada je svako od njih – izuzev možda Taksilijana – radio to isto. Nedaće su ih čekale, i osećao je sve veći nemir. Neće biti spremni za Sulkit. Možda čak i ubiju radilicu. A onda će sve biti izgubljeno.

Prisetio se da je – jednom, hiljadu puta? – stajao na palubi broda, kao svedok pred pučinom koja se glatko prostire na sve strane poput prozirnog stakla, dok čudno svojstvo prožima ne-pomičan vazduh i svetlost postaje jeziva, grozničava. A svuda oko njega koprcali su se mornari bez lica, bleđi kao čestice prašine – meketave kože dovedene iz spremišta da se Drevni bog krvavo umilostivi, sevanje oštrica umočenih u more i izobličene ponjave krvi što teku u vodu – svuda oko njega, strah je sve više rastao. A

kao odgovor na sve to, čuo je sopstveni smeh. Okrutan kao smeh demona, i mornari se zapiljiše u njega razrogačenim očima, jer su pronašli čudovište u svojim redovima. A to čudovište je bio on.

Prizivao sam oluje, zar ne? Čisto da vidim nasilje, da se zaogrnem njim kao najtoplijim kaputom. A čak ni krici smrtnika koji se dave nisu uspeli da mi naruše zabavu.

Jesu li te uspomene moje? Kakva sam to zver bio?

Krv je imala... dobar ukus. Umilostivljenje? Budale – prosto su hranili moju moć.

Sećam se plemena, leševa koji se hlade pod krznima i pokrivačima, i mrlja pljuvačke na mojim šakama. Sećam se prazne jame u kojoj sam se obreo, jame koja je bila moj zločin. Previše kasno da bi se urlalo na njenu dubinu, njen beživotni vazduh, na to mrtvilo u njoj.

Izdaja žene. Svi mi se smeju iza leđa. Zbog toga će svi umreti. Tako mora biti, i tako i jeste bilo. I pobegoh s tog mesta, iz doma koji sam uništio u toku jedne jedine noći. Ali iz nekih jama nije moguće iskobeljati se. Bežao sam i bežao, a svake noći kad bih iscrpljen legao, ponovo bih propadao u tu jamu, i gledao bih uvis, ka tom otvoru svetlosti nada mnom, i gledao bih kako se večno udaljava. Sve dok nije zatreprio i zgasnuo.

Kad me sada pogledate u oči, sve što vidite jeste to mrtvilo. Vidite glatke crne zidove. I znate da, iako vam uzvraćam pogled, ne vidim ništa što bi me nateralo da osetim... bilo šta.

I dalje hodam, sam na pustoj ravnici, i zdanje kojem se pri mičem sve je bliže, sve više, sačinjeno od kamena i sasušene krvi, željno da se ponovo probudi.

Dodi, pronađi me.

Asana se posrćući vratila u odaju gde su Taksilijan i Rautos još čučali pored zida sa izvađenim iznutricama. Grcajući, uplašena, borila se za dah kad se Rautos okrenuo.

„Asana? Šta je bilo? Gde je Strag?“

„Demon! Jedan je živ! Našao nas je!“

Sada su već mogli da čuju zvuke s kosog prilaza, bat kožnih donova i još nešto – kuckanje kandži, šuškanje repa koji švička po kamenu.

Asana se pribila uz naspramni zid. Rautos prosikta: „Taksilijane! Idi po Nepeta i Šeba! Brzo!“

„Šta?“, osvrnu se Taksilijan preko ramena. „Šta je bilo?“

Stigao je i Strag, blago preneražen, ali inače nepovređen. Za pojasom su mu visila dva mrtva ortena. U sledećem trenutku na vidiku se pojavi i K’čejn Š’mal. Ispijen, ali ne viši od čoveka, mršavih udova, repa koji je šibao naokolo kao da ima sopstvenu volju.

Duh oseti strah, i kod Asane i kod Rautos. Ali kod Taksilijana, koji polako ustade od raskupusanog mehanizma, bilo je čuđenja, radoznalosti. A onda i... uzbuđenja. Zakoračio je.

Radilica je proučavala odaju, kao da nešto traži. Nakrenula je glavu čuvši neprestano treskanje odozgo. Odmah zatim odjeknuše pobedonosni povici Nepeta i Šeba – vrata su se otvorila, ali duh je znao da se prepreka nije predala zbog njihovih maljeva. Sulkit ih je jednostavno otključala. U sledećem trenu se zapita otkud on to zna.

Dašak se pojavi iz sporednog prolaza. „Plavo gvožđe“, prošaputala je, zagledana u radilicu. „Poput... poput Stožera. Taksilijane, priđi mu – potrebno nam je.“

„Znam“, odgovorio je, olizavši suve usne. „Rautose, idi gore kod Šeba i Nepeta – zaokupi ih nečim. Ne želim da se sjure ovamo sa isukanim mačevima. Nateraj ih da shvate...“

„Šta da shvate?“, zatraži Rautos objašnjenje.

„Da smo našli saveznika.“

Rautos razrogači oči. Obrisa znoj s lica. Odmah zatim se odmače, pa se okrenu i pođe uz rampu.

Taksilijan se obrati radilici. „Možeš li da me razumeš? Ništa ne radi. Moramo da to popravimo. Potrebna nam je tvoja pomoć – ne, možda je upravo suprotno. Voleli bismo da ti pomognemo da sve ovo vratiš u život.“

Tišina. K’čejn Š’mal kao da je zanemarila sve prisutne u oda-ji, pipci na krajevima ruku leljali su joj kao morska trava. Niz očnjaka presijavao se u širokom prorezu usta. Trenutak kasnije radilica trepnu. Jednom, drugi put, treći put, svaki kapak se vidljivo razlikovao. Tada trzavim korakom priđe mestu na kojem je

Taksilijan radio. Podiže ploču i spretno je vrati na mesto. Ispravi se, pa okrete sučelice duhu, uperivši pogled pravo u njegove oči.

Možeš da me vidiš. Ta spoznaja ga je ošamutila. I najednom je mogao da oseti nešto – *moje telo* – a s njim i prodoran bol u šakama, bol zlostavljanja. Osetio je ukus svog znoja, kiselu iscrpljenost mišića. A onda je sve to nestalo.

Zavapio je.

Pomozi mi!

Sulkitine gušterske oči ponovo trepnuše, i radilica se tada pokrenu, hitro pređe na drugi kraj prostorije i nestade niz rampu što vodi dole ka koštanom oklopu pod kupolom – odaji u kojoj je smešten um ovog grada.

Taksilijanu se ote grub smeh. „Za njom!“ Pohitao je tragom K'čejn Š'mala. Dašak ga je pratila.

Čim su njih troje nestali, Asana pritrčava Stragu, a on je privi na grudi.

Stigoše Rautos, Šeb i Nepet. „Uspeli smo da otvorimo vrata“, reče Šeb, preglasno. „Samo su kliznula u jednu stranu. Nikud ne vode, samo na terasu – bogovi, ala smo visoko!“

„Pusti sad to“, zareža Nepet. „Videli smo nekog, daleko u ravnicima. Nekoga ko hoda. Izgleda da smo pronašli još jednog lualicu.“

„Možda“, reče Rautos, „možda će on znati.“

„Šta će znati?“, brecnu se Šeb, pokazavši zube.

Rautos bespomoćno pokaza oko sebe.

Nepet je mrko gledao naokolo, stežući malj u ruci. „Nego, gde je jebeni demon?“

„Nema nameru da nas povredi“, reče Strag.

„Baš šteta po njega.“

„Nemoj ga povrediti, Nepete.“

Nepet se unese Stragu u lice. „Vidi samo glupog zemljoradnika – našao si životinjkicu da maziš, je li? A i nije nešto – Dašak izgleda stoput bolje.“

„Demon nije čak ni naoružan“, reče Strag.

„Onda je glup. Jer da sam ja na njegovom mestu, mahao bih najvećom sekirom koju mogu da nađem. Prvo bih ubio tebe i

tu matoru vešticu što je držiš. Onda ovog debelog, beskorisnog Rautosa ovde, s njegovim glupim pitanjima.“

„Demon bi prvo tebe ubio, Nepete“, nasmeja se Šeb.

„Zato što sam ja ovde najopasniji, jašta, pokušao bi. Ali ja bih mu smrskao lobanju.“

„Nisi najopasniji“, ispravi ga Šeb, „prosto najgluplji. Ubio bi te iz sažaljenja.“

„Hajde da spremimo jelo“, reče Strag Asani, i dalje je štiteći jednom krupnom, mišićavom rukom. „Izvini, Nepete, nema dovoljno za tebe.“

Nepet mu priđe za korak. „Pokušaj da me sprečiš...“

Strag se zavrte. Pesnicom odalami Nepeta posred lica, smrskavši mu nos. Nepet se zatetura unazad obliven krvlju. Zubi zazveckaše po podu. Malj mu ispade iz ruke. U sledećem trenutku Nepet se sruši, pa se sklopča, šakama pokrivajući razbijeno lice.

Ostali se zagledaše u Straga.

Tada se Šeb nasmeja, ali bio je to bleđ smeh.

„Hajdemo“, reče Strag Asani.

Izašli su iz odaje.

Koji tren kasnije Šeb reče: „Oдох ja nazad na terasu.“

Rautos priđe svojoj naprtnjači, preturajući po njoj dok nije pronašao neke krpe i flašu. Zatim čučnu, zastenjaviši, pored Nepeta. „Daj da vidimo šta možemo da učinimo ovde, Nepete.“

Izdaja može da leži mrtva, hrpa hladnog pepela, samo da u jednom trenutku bukne. Šta me je nagnalo na takav pokolj? Bili su mi rod. Saputnici. Voljeni. Kako sam mogao to da im učinim? Moja žena, želela je da me povredi – zašto? Šta sam zgorešio? Zbog Gorimove sestre? To nije bilo ništa. Ništa nije značilo. Nije bilo vredno onolike vriske, sigurno je to uvidela.

Povredila me je onako kako me je povredila, ali nikad neću zaboraviti pogled u njenim očima – nikad neću zaboraviti izraz njenog lica – kad sam joj oduzeo život. I nikad nisam razumeo zašto je izgledala kao da je ona izdana. Ne ja. Gorimova sestra, to nije imalo nikakve veze s njom. Nije mi bila namera da je povredim. Prosto se desilo. Ali ono što je rekla, to je bilo kao da mi je nož zarila u srce.

Morala je znati da nisam čovek koji će pustiti da to prođe. Imam ja svoj ponos. I zato su svi morali da umru, svi oni koji su znali i koji su mi se smejali iza leđa. Morao sam da im očitam bukvicu, ali onda, kad se sve okončalo, ah, nije bilo nikoga da je primeni. Ostao sam samo ja, što nije valjalo, pošto sam se ja pretvorio u drugačiju lekciju. Zar nisam?

Zmaj čeka u ravnici. Čak i ne trepće. Trepnuo je jednom i sve je nestalo. Sve i svi. Nikad to više neće ponoviti.

Trepneš li, zauvek izgubiš to vreme. Ne možeš da budeš siguran ni koliko je dugo to trajalo. Tren, hiljadu godina. Ne možeš čak ni da znaš zasigurno da je ono što sada gledaš isto ono što si video ranije. Ne možeš. Misliš da jeste. Kažeš sebi da jeste, ubeđuješ se da jeste. Običan nastavak svega što si znao ranije. Sve što vidiš i dalje je tu. To je ono što pričaš sebi. To je igra ubeđivanja koju igra tvoj um. Da zadrži razum.

Ali razmisli o tom jednom treptaju – svi ga znate – kad se sve za šta ste mislili da je stvarno odjednom promeni. Od jedne strane treptaja do one druge. Donosi loše vesti. Donosi žalost i užas od koga se duša survava. Koliko je dugo trajao taj treptaj?

Bogovi nižnji, trajao je jebenu večnost.